

تقویت روابط تجاری با منطقه

رضا توفیقی

کارشناس ارشد تجارت

یکی از مباحث جدی که در سال‌های متمادی مورد توجه و بررسی فعالان اقتصادی و بازرگانی کشور قرار داشته، موضوع صادرات غیر نفتی و مشکلات و موانع موجود بر سر توسعه آن است. موضوع توسعه صادرات، به‌عنوان یک راهبرد تجاری و همچنین موتور محر که رشد اقتصادی و پیشرفت در کشورها طی دهه‌ها و حتی سده‌های اخیر شناخته شده است. نتایج مطالعات نشان می‌دهد که توسعه صادرات دارای اثرات مثبت بر اقتصاد ملی است و نمی‌توان ردپای آن را در بهبود زخم‌های اقتصادی انکار کرد. از جمله این اثرات می‌توان به تقویت تجارت خارجی با کشورهای هدف، هدایت تولید و تخصیص منابع در راستای مزیت‌های نسبی کشور، رشد اقتصادی، ارزآوری و تسهیل ورود کالاهای سرمایه‌ای برای بهبود فعالیت چرخه تولید اشاره کرد. این دستاوردها برای کشورهایی مانند ایران که بخش زیادی از درآمدهای ارزی‌اش مربوط به صادرات نفتی است، می‌تواند اثرات مثبت بیشتری به‌همراه داشته باشد. بنابر تمام موارد ذکرشده، به‌عنوان مزایا و اهمیت توسعه صادرات غیر نفتی، دولت در جایگاه مهم‌ترین بخش مدیریتی کشور وظیفه دارد، مسیری هموار را برای تجارت خارجی کشور در نظر بگیرد و فعالیت‌های اقتصادی کلان به‌ویژه حلقه‌های زنجیره تولید را به سمت رشد صادرات غیر نفتی سوق دهد. طی یک سال اخیر، اخبار متعددی از اقدامات دولت سیزدهم در راستای بهبود تجارت خارجی ایران شنیده شد. از مهم‌ترین اتفاقات حوزه تجارت طی یک ماه اخیر، سفر رئیس جمهوری به چین با هدف توسعه روابط تجاری و اقتصادی بود. در پی سفر رئیس دولت سیزدهم به چین، اعلام شد ایران حدود ۲۰ توافقنامه و تفاهنامه با این کشور به‌امضا رسانده، هرچند هنوز جزئیات این توافقنامه‌ها منتشر نشده است و از متن دقیق تفاهنامه‌ها بی‌اطلاع هستیم، اما به‌طور کلی افزایش همکاری‌های تجاری بین‌المللی در قالب موافقتنامه، امری رایج و موثر در بحث توسعه تجارت است، از این‌رو اقدام دولت برای تقویت روابط اقتصادی میان ایران و چین را می‌توان مسئله‌ای مثبت ارزیابی کرد. همچنین، عنوان شده در این سفر، دولت نیم‌نگاهی به افزایش روابط تجاری با کشورهای عضو سازمان همکاری‌های شانگهای داشته که خود نشان از مهیا شدن بسترها برای حضور گسترده‌تر ایران در تجارت جهانی دارد. باید تأکید کرد تنها راه برون‌رفت ایران از شرایط سخت فعلی اقتصادی، توجه به تجارت خارجی و بهبود روابط بین‌المللی است، بنابراین باید از هر رابطه تجاری که فرصت حضور ایران در بازارهای جهانی را مهیا می‌کند، استقبال کرد. علاوه بر این، طی یک سال اخیر به‌ویژه پس از تشدید تحریم‌های بین‌المللی علیه روسیه، بحث تجارت با ارزهای ملی در منطقه بیش از پیش داغ شد. ایران و روسیه نیز در این‌باره تلاش کردند تا برنامه‌هایی را به‌ثمر برسانند. به‌طور کلی برنامه کاشش نقش دلار در تجارت منطقه و اجرای پیمان‌های پولی میان کشورهای عضو یک اتحادیه یا حتی کشورهایی که با یکدیگر تبادلات تجاری گسترده‌ای دارند، نیازمند تهیه کردن بسترهای مناسب است. بستر، به‌معنای برنامه‌ریزی صحیح، روشن شدن معیارهای تجاری، فهرست‌های کالایی و سایر چارچوب‌های پولی و بانکی است که باید به‌دقت به آنها توجه شود. به‌عنوان مثال، روسیه اعلام کرده کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا، به تجارت با ارزی غیر از دلار می‌پردازند. مشخص نیست که این ارز، متعلق به کدام کشور است؛ ارزی که روسیه درباره آن صحبت می‌کند، معلوم نیست در حال حاضر وجود خارجی داشته باشد و در جهان به رسمیت شناخته شود. حتی ممکن است این ارز به‌منظور فعالیت‌های تجاری در منطقه اوراسیا ایجاد شده باشد. اگر ارز سووی ایجاد شده، آیا این ارز می‌تواند برای کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا، شرایط تجارت در بستری امن را فراهم کند یا خیر؟ همواره در تجارت، جهان‌راویون ارز و ثبات معیارهای قیمتی، از اهمیت زیادی برخوردار است. از این‌رو برای ایجاد ارز سوم در معاملات، باید نسبت قیمتی این ارز با واحد پولی سایر کشورها مشخص باشد.

ویژه

علی صوفی:

دولت گرفتار

امواج سهمگین اقتصادی شده‌است

یک فعال سیاسی اصلاح‌طلب درباره مدیریت اقتصادی دولت گفت: وقتی حرف‌های آقای رئیس‌را گوش می‌کنیم، می‌بینیم حرارتی در صدور فرمان‌ها و دستورالشی است که نباید این طور یا آن طور باشد و مشکلات باید ظرف مدت کوتاهی برطرف شوند مثلاً سال گذشته اعلام کرد آثار فقر مطلق باید سریع از جامعه جمع‌آوری شود. اتفاقاً برخی تصمیماتش نیز مثل سواحل دریا مثبت بود. علی صوفی گفت: نگاه آقای رئیسی به مدیریت عرصه اجرایی کشور مبتنی بر اقدامات سریع و فیزیکی برای رفع مشکلات است، اما راه‌حل همه امور را در این شکل و قالب نمی‌توان دنبال کرد. به طور روشن مسائل اقتصادی پیچیدگی‌ها و ظرفیت‌های دارند که باید نخست آنها را در نظر گرفت و بعد برای هر موضوع راه‌حل مطلوب را تعریف کرد. این فعال سیاسی اصلاح طلب افزود: آنچه امروز در حوزه اقتصادی اتفاق می‌افتد، حاصل عملکرد دولت در حل مسائل این حوزه است. دبیر کل حزب پیشرو اصلاحات با اشاره به نوسان قیمت ارز در بازار آزاد افزود: در زمان ریاست جمهوری آقای روحانی هم قیمت ارز نوسان می‌کرد، اما اوضاع در کنترل دولت بود و اتاق فکر اقتصاد در دولت او براساس سیاست لیبرالی یا نئولیبرالی طوری فضای بازار را هدایت می‌کرد تا عرضه و تقاضا همی را کنترل کنند چون باور دولت آقای روحانی این بود که بعد از مدتی تعادل بین عرضه و تقاضا به وجود می‌آید و وضع بهتر می‌شود.

دکتر بهمن آرمان در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

حل مشکلات اقتصادی

مدیران بزرگ می‌خواهد

اقتصادمانیزمند جراحی عمیق است

مشکلات ریشه‌ای است؛ هر کسی جای رئیسی بود با همین وضعیت مواجه می‌شد

پیچیدگی علم اقتصاد برای برخی مسئولان قابل درک نیست

از این تیم اقتصادی نمی‌توان انتظار تحول در وضعیت اقتصادی داشت

آرمان ملی - احسان انصاری: چرا شعارهای اقتصادی رئیسی در انتخابات ریاست جمهوری تاکنون جنبه عملی پیدا نکرده است؟ نوع نگاه دولت به مسائل داخلی و جامعه بین‌المللی به چه میزان در چالش‌های کنونی اقتصادی نقش داشته است؟ آیا نوسان قیمت ارز در سال آینده نیز ادامه خواهد داشت؟ راهکار عبور از مشکلات کنونی چیست؟ «آرمان ملی» برای پاسخ به این سوالات با دکتر بهمن آرمان، اقتصاددان گفت‌وگو کرده است. آرمان معتقد است: «فرایند توسعه نیازمند کسانی است که به علم روز مسلط باشند و مختصات رشد و توسعه را بشناسند. اما مشکل اقتصاد در برخی دوره‌ها تأثیر فضای امنیتی بر اقتصاد است که دوره احمدی نژاد شاهد شکل‌گیری این فضا بودیم. این وضعیت در برخی بخش‌ها تا حدودی وجود داشته اما در اقتصاد کشور تأثیرات منفی‌ای از خود بر جای گذاشته است. نکته دیگر موضوع جلسه مشورتی اقتصاددانان با وزیر اقتصاد در هفته‌های اخیر بود که در این جلسه برخی از چهره‌های شاخص اقتصادی کشور حضور نداشتند و کسانی حضور داشتند که به شکل‌های مختلف حامی سیاست‌های دولت بودند. چنین فضایی به رئیس‌جمهور اجازه نمی‌دهد از دیدگاه چهره‌های دلسوز و تحصیل کرده کشور برای بهبود شرایط استفاده کند. در شرایطی که میزان سرمایه‌گذاری کاهش پیدا کرده، بیکاری هنوز افزایشی است و دولت به جای تأمین منابع مالی خود به جای اینکه فشار را روی تولید و طرف عرضه کم کند فشار خود را بیشتر کرده است». در ادامه ما حاصل این گفت‌وگو را می‌خوانید.

بله؛ دولت احمدی نژاد یک دولت پوپولیستی بود که در آن عرضه کم کند فشار خود را بیشتر کرده است به عنوان مثال قیمت گاز طبیعی برای واحدهای پتروشیمی در ایران تقریباً سه برابر آمریکاست. در چنین شرایطی قدرت رقابت ایران با کشورهای منطقه مانند عربستان کاهش پیدا می‌کند.

دولت سیزدهم با رویکرد غرب ستیزی و همکاری با کشورهای مانند روسیه و چین روی کار آمد. آیا نوع نگاهی که در این دولت وجود دارد و همکاری با روسیه و چین باعث تقویت روابط بین‌الملل دارند یا نه؟

من ریشه مشکلات اقتصادی را ساختاری می‌دانم. هر چند معتقدم تیم اقتصادی دولت ضعیف است. از این تیم اقتصادی نمی‌توان انتظار تحول و دگرگونی در وضعیت اقتصادی کشور داشت. البته در این زمینه اظهارات یکی از وزرای اطلاعات سابق صحیح است که عنوان می‌کرد عوامل نفوذی در اقتصاد کشور وجود دارد. به همین دلیل من فکر می‌کنم ناپسمانی‌هایی که امروز در کشور وجود دارد تنها ساختاری نیست و ناتوانی و عدم درک مسائل نیز در به وجود آمدن این وضعیت نقش داشته است. واقعیت این است که برای حل مشکلات اقتصادی به افراد بزرگ نیاز داریم. این در حالی است که برخی مدیرانی که آقای رئیسی انتخاب کرده‌اند در چنین وضعیتی قرار ندارند و اغلب از تجربه کافی برای مدیریت کلان اقتصاد باخیرم. آقای رئیسی گفته بودند که تلاش خواهند کرد فرایند توسعه را در کشور احیا کنند، اما این اتفاق تاکنون عملی نشده است.

آیا در عمل این اتفاق رخ نداد؟ دلیل این موضوع این بود که کسانی که بتوانند در این زمینه به ایشان کمک کنند را در اختیار نداشت. فرایند توسعه نیازمند کسانی است که به علم روز مسلط باشند و مختصات رشد و توسعه را بشناسند، اما مشکل اقتصاد در برخی دوره‌ها تأثیر فضای امنیتی بر اقتصاد است که دوره احمدی نژاد شاهد شکل‌گیری این فضا بودیم. این وضعیت در برخی بخش‌ها تا حدودی وجود داشته اما در اقتصاد کشور تأثیرات منفی‌ای از خود بر جای گذاشته است. نکته دیگر موضوع جلسه مشورتی اقتصاددانان با وزیر اقتصاد در هفته‌های اخیر بود که در این جلسه برخی از چهره‌های شاخص اقتصادی کشور حضور نداشتند و کسانی حضور داشتند که به شکل‌های مختلف حامی سیاست‌های دولت بودند. چنین فضایی به رئیس‌جمهور اجازه نمی‌دهد از دیدگاه چهره‌های دلسوز و تحصیل کرده کشور برای بهبود شرایط استفاده کند. در شرایطی که میزان سرمایه‌گذاری کاهش پیدا کرده، بیکاری هنوز افزایشی است و دولت به جای تأمین منابع مالی خود به جای اینکه فشار را روی تولید و طرف

تصمیمات به صورت کارشناسی گرفته نمی‌شد و به همین دلیل با چالش‌های زیادی در مدیریت کشور مواجه شدیم. من بر این باور هستم که دوران ریاست جمهوری احمدی نژاد یکی از دوران‌های تاریک اقتصادی ایران به شمار می‌رود. پس از احمدی نژاد آقای روحانی نیز تلاش کردند اقدامات موثری را انجام بدهند. از جمله اینکه در این دوران بر جام به نتیجه رسید و قراردادهای اقتصادی خوبی با کشورهای خارجی بسته شد که می‌توانست تحولات بزرگی را در وضعیت اقتصادی کشور به وجود بیاورد. در سال ۱۳۵۶

ما برای هر ایرانی مبلغ ۱۰۰۰ تومان سرمایه‌گذاری می‌کردیم. این در حالی است که این رقم در سال ۱۳۹۴ به ۵۰۰ تومان رسیده است. در واقع ما با کاهش سرمایه‌گذاری‌ها در کشور مواجه هستیم. این موضوع نیز ارتباطی به این نژاد آقای روحانی ندارد. این در حالی است که در دولت آقای رئیسی نداشتن تجربه کافی برخی مدیران به شکلی نیست که ما بتوانیم انتظارات زیادی از دولت کلان اقتصاد باخیرم. آقای رئیسی گفته بودند که تلاش خواهند کرد فرایند توسعه را در کشور احیا کنند، اما این اتفاق تاکنون عملی نشده است.

آیا در عمل این اتفاق رخ نداد؟ نوسان قیمت ارز و افزایش قابل ملاحظه آن در هفته‌های اخیر باعث شده که نگرانی‌ها نسبت به نوسان احتمالی قیمت دلار در آینده بیشتر شود. با توجه به شرایط موجود آیا این احتمال وجود دارد که قیمت دلار از آنچه در هفته‌های اخیر خبر داد بیشتر هم نوسان داشته باشد؟ با توجه به وضعیت کنونی نمی‌توان نسبت به آینده و ثبات قیمت ارز اظهارنظر دقیقی داشت. اگر آقای رئیسی قصد دارند در وضعیت اقتصادی کشور تغییر ایجاد کنند در مرحله نخست باید تیم اقتصادی خود را ترمیم کنند و از کسانی استفاده کنند که از توانایی کافی برای مدیریت شرایط کنونی اقتصاد کشور برخوردار باشند. از سوی دیگر باید در برخی سیاست‌گذاری‌های اقتصادی تغییر و تحول جدی به وجود بیاید. این تغییر و تحول نیز نیازمند تغییر نگاه به وضعیت داخلی و جامعه بین‌المللی دارد. تا زمانی که این اتفاقات در کشور رخ ندهند نمی‌توان نسبت به تغییر وضعیت اقتصادی مردم و حل چالش‌های اقتصادی خوشبین بود.

سختگوی کمیسیون انرژی:

سطح الگوی مصرف گاز به درستی تعیین شود

۶۴ درصد در نظر گرفته در حالی که نظر کمیسیون انرژی ۷۵ درصد بود. مانند حوزه برق که ما در قانون مانع‌زدایی از صنعت برق ۷۵ درصد را تصویب کردیم. ما گفتیم هر سال سطح الگو معادل مصرف ۷۵ درصد مشترکان سال قبل است. وی در ادامه تأکید کرد: این ۷۵ درصد برای دریافت پارتانه منطقی است، اما در حوزه گاز آن ۶۴ درصد در نظر گرفته‌اند که خودش فاصله معناداری است. افزایش قیمت در پلکان را نیز دولت مصوب کرده است. دولت خودش تخفیف ۷۰ درصدی به غیر از پله‌های ۱ و ۲ داده است و انطور که به ما گفتند قبض‌های بالای ۲ میلیون تومان را دیگر تخفیف ندادند. برخی گزارش‌ها از افزایش قیمت قبوض به مجلس رسیده و رئیس مجلس نیز جهت پیگیری این موضوع را به کمیسیون تخصصی ارجاع دادند.

گرفته است. وی در ادامه اظهار کرد: مجلس در این حوزه نقش سیاست‌گذاری داشته است. تکلیف مجلس این بوده که سطح الگوی مصرف تعیین شود و به مصارف بالاتر از الگو پارتانه تعلق نگیرد و به مصارف پایین‌تر از الگو پارتانه بیشتر تعلق گیرد. تعرفه خانوارهای محروم نیز صفر باشد. این سیاست‌گذاری مجلس بوده و از آن نیز دفاع می‌کنیم، اما در تدوین آئین نامه اجرایی قاعداً دولت باید تمام جوانب را به درستی می‌دید و سطح الگوی مصرف را به درستی تعیین می‌کرد. وی تصریح کرد: دولت باید پلکان افزایش قیمت را نیز به درستی تعیین می‌کرد. به نظر بنده آئین نامه اولیه تهیه شده خیلی سخت‌گیرانه بوده چراکه فاصله زیادی ایجاد شده است. دولت در تدوین آئین نامه اشتباه کرده است. دولت مصارف زیر الگوی مصرف در حوزه گاز را

نگره

توافق ایران و عربستان در چه شرایطی انجام شد؟

در پی ۲ سال مذاکرات سخت میان جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی با میانجیگری عراق و سپس چین، طی خبری ناگهانی اعلام شد با حمایت جمهوری خلق چین توافق به منظور از سرگیری روابط کامل دیپلماتیک حاصل شده است. این خبر در حالی است که خبرهای ضد و نقیض منطقه‌ای هر روز از نزدیک شدن احتمال یک برخورد شدید نظامی در سطح منطقه طی روزهای گذشته فضای خبری و رسانه‌ای منطقه‌ای و بین‌المللی را پر کرده بود. تقریباً ۷ سال پیش که در سال ۲۰۱۶ در پی اعدام شیخ نمر، واعظ شیعی سعودی توسط عربستان، تظاهراتی مقابل سفارت عربستان سعودی در تهران انجام شد که در نهایت با حمله نیروهای تندرو به سفارت و تخریب اموال آن، روابط ایران و عربستان دچار چرخشی دراماتیک شد. پیش از آن نیز، در پی تهاجم عربستان به یمن برای سرنگونی دولت تحت حمایت حوثی‌های یمن و همچنین اختلافات دو طرف در مورد جنگ داخلی سوریه، هر روز احتمال اوج‌گیری و تشدید تنش‌ها میان جمهوری اسلامی ایرن و عربستان سعودی بالاتر می‌رفت.

بازگشت به توافق ایران و عربستان در دولت خاتمی

مذاکراتی که به رهبری سعید ابروانی، معاون علی شمخانی، دبیر شورای عالی امنیت ملی در عراق صورت گرفت، در نهایت ظاهراً با سفر علی شمخانی به یکن در تاریخ ۱۵ اسفند به مدت چهار روز پی گرفته شده و در نهایت به توافق دست یافته‌اند که تا کنون از محتویات کامل آن اطلاعی در دست نیست. در بیانیه‌ای که از سوی دو طرف منتشر شده است، به توافقنامه امنیتی سال ۲۰۰۱ (توافق دولت خاتمی) میان جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی به منظور مبارزه با تروریسم، جنایات سازمان‌یافته و مواد مخدر و توافقنامه همکاری در زمینه‌های اقتصادی صنعتی علمی و فرهنگی سال ۱۹۹۸ مستقیم ارجاع شده است. مطابق قرارداد جدید قرار است که دو طرف ظرف دو ماه آینده مقدمات از سرگیری روابط کامل دیپلماتیک و نیز بازگشایی سفارتخانه‌های دو طرف را فراهم کنند. به نظر می‌رسد در میان موضوعات مهم مطرح شده در میان دستگاه‌های امنیتی دو طرف، مباحث منطقه‌ای از جمله پرونده‌های یمن، عراق، سوریه و البته مسئله نفت مطرح و بررسی شده باشد. به عبارت ساده‌تر دور از انتظار نیست که هر گونه توافق دیپلماتیکی بدون توافقات اصولی و اولیه برسر این پرونده‌ها به موفقیت و پایداری دست پیدا کند. این در حالی است که عربستان سعودی درگیر مذاکرات پیچیده‌ای نیز با آمریکا و رژیم صهیونیستی به منظور پیوستن به روند عادی‌سازی روابط با تل‌آویو است؛ مذاکراتی که با سه شرط سعودی‌ها برای آمریکا همراه بوده است؛ (۱) شناسایی حق غنی‌سازی از سوی آمریکا برای عربستان سعودی (۲) در صورت هسته‌ای شدن جمهوری اسلامی ایران شناسایی حق هسته‌ای شدن عربستان سعودی (۳) تضمین تمامیت ارضی عربستان توسط آمریکا و (۴) تضمین حق خرید محصولات نظامی مورد نیاز عربستان سعودی توسط این کشور. معادلات منطقه‌ای در حال ورود به نقطه عطفی است که جای کوچک‌ترین اشتباه محاسباتی نخواهد داشت. در حالی که عربستان مذاکرات موازی را با جمهوری اسلامی ایران و رژیم صهیونیستی به ترتیب با وساطت بغداد و یکن و ایالات متحده به پیش می‌برد، تهران نیز مذاکرات حساسی را به صورت موازی با دولت‌های منطقه‌ای یعنی ترکیه و عربستان سعودی پیش می‌برد. این در حالی است که توافقات ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی نیز می‌تواند نقطه اتکایی برای گسترش مذاکرات هسته‌ای و زمینه‌سازی به منظور بازگشت همه طرف‌ها به توافقات هسته‌ای محسوب شود. از زمان اعلام خبر توافقات موضع‌گیری‌های مختلفی از سوی دولت‌های مختلف صورت گرفته است. در حالی که آمریکا به این توافقات موضع‌گیری محتاطانه همراه با احتیاط داشته است دولت‌های منطقه از جمله عراق، قطر و عمان از این توافقات استقبال کردند؛ این در حالی است که حزب... لبنان مشتاقانه از این توافقات استقبال کرده است، اما در تل‌آویو موضع‌گیری‌های مختلفی را شاهد بودیم. در حالی که نقالی بنت و یائیر لاپید رقبای سیاسی نتانیاهو این توافق را شکست برنامه‌های «بی‌بی» در برابر جمهوری اسلامی ایران قلمداد کردند. اما شاید مهم‌ترین سوالات این توافق به میزان پایداری این توافق در برابر بحران‌های منطقه‌ای و روند روبه گسترش شرایط آشوبناک منطقه‌ای دانست. در این میان نتیجه روند عادی‌سازی میان عربستان سعودی و رژیم صهیونیستی و نیز روند تحولات جنگ داخلی یمن را می‌توان مهم‌ترین مولفه‌هایی دانست که می‌تواند بر سرنوشت این توافق تأثیر گذار باشد. به هر صورت این توافق به نظر می‌رسد که با آزاد کردن کانال معاملات درمی تأثیر مثبتی در بازار ارز داشته است. همچنین به نظر می‌رسد که ممکن است این توافق تأثیرات مثبتی نیز روی توافقات و مذاکرات هسته‌ای داشته باشد. چین از طریق توافقات با دولت کاشش سطح تنش‌ها در منطقه و در نهایت گسترش شبکه قدرت خود در منطقه به منظور تضمین جریان انرژی ارزان از منطقه است؛ مسأله‌ای که در صورت کاهش تنش‌های تهران با سایر دولت‌های منطقه می‌تواند کمک بزرگی به حفظ رشد اقتصادی چین باشد.